

Selviytyjät-kielipeli

Selviytyjät-kielipelin ideana on osoittaa nuorille, mitkä asiat voivat vaikuttaa kielten katoamiseen ja kuolemiseen, sekä toisaalta siihen, miten kielet saavat enemmän puhujia. Maailmassa on arviolta noin 6500 kieltä. Puhutuimmat kielet, kuten esimerkiksi englanti, ovat todella vahvassa asemassa, ja vaikka englantikin muuttuu pikkuhiljaa, ei se ole lähelläkään kuolemaa. Maailmassa on kuitenkin myös paljon todella pieniä ja vähän puhuttuja kieliä, joita katoaa jatkuvasti.

Kielet ovat erilaisia ja ainutlaatuisia, mutta myös hyvin epätasa-arvoisia keskenään, ja tämän pelin ideana on näyttää se osallistujille. Monilla kielillä ei ole esimerkiksi omaa kirjoitusjärjestelmää, tai sitten kieltä saatetaan puhua alueella, jossa se on vähemmistökielenä. Tällöin kyseisellä kielellä ei välttämättä saa esimerkiksi koulutusta tai palveluja. Ennen pelin alkua osallistujille pidetään pieni alustus, jossa puhutaan tästä epätasa-arvoisuudesta ja innostetaan osallistujia ajattelemaan aihetta.

Alustus toteutetaan esittämällä pelaajille aiheeseen liittyviä kysymyksiä. Tässä muutamia esimerkkejä:

- Miksi kielet ovat tärkeitä?
- Miten ihmisiä voitaisiin innostaa opiskelemaan harvinaisempia kieliä?
- Onko kielen kuolema hyvä, vai paha asia? Miksi, miksi ei?
- Pitäisikö taidetta tehdä kaikilla kielillä?
- Pitäisikö tiedettä voida tehdä kaikilla kielillä?
- Pitäisikö kaikkia kieliä opettaa?
- Mitkä asiat voivat aiheuttaa kielen kuoleman?
- Mikä oman äidinkielen tilanne mahtaa olla esimerkiksi sadan vuoden kuluttua?
- Millaista suomea tulevaisuudessa puhutaan?

Työpajan vetäjä voi myös halutessaan keksiä lisää kysymyksiä, ja osallistajat voivat tehdä jatkokysymyksiä. Alustuksen lopuksi osallistajat voivat myös itse kehittää peliä eteenpäin siten, että heidät laitetaan keksimään yksi asia, joka voi auttaa kieltä saamaan lisää puhujia, sekä yksi asia, jonka takia kieli menettää puhujia. Täten peliin saadaan lisää kortteja.

Kun pelin alustus on tehty, ryhdytään pelaamaan itse peliä. Kaikille osallistujille jaetaan oma infolappu jostakin kielestä ("kielikortit"). Osallistajat käyvät omat kielensä läpi ja jakautuvat pieniin ryhmiin. Ryhmissä osallistajat kertovat muille saamastaan kielestä lyhyesti. Jokaisella kielellä on eri määrä puhujia, ja puhujien määrä ilmaistaan jonkinlaisilla pelinappuloilla. Pelinappuloina olisi hyvä käyttää jotain, jota on helppo kantaa mukana, kuten nauhaan pujotettavia helmiä, pinottavia legopalikoita tms. Riippuen porukasta, pelinappuloita voidaan antaa eri määrä eri pelaajille, kuvaamaan kielten puhujien määrän suuriakin eroja. Jokaisella voisi kuitenkin olla vähintään kymmenen pelimerkkiä pelin alussa, ettei mikään kieli kuolisi ainakaan vielä kahdella ensimmäisellä kierroksella.

Omien kieliesittelyjen ja pelinappuloiden jakamisen jälkeen ryhmät alkavat kiertää eri pisteillä, joilla on sekä sinisiä että vihreitä kortteja. Pisteeltä toiselle siirtyminen tapahtuu aina pelin ohjaajan merkistä, hänen määrittämänsä ajan kuluttua. Aina uudelle pisteelle saavuttaessa,

kukin ryhmäläinen nostaa yhden sinisen kortin, jossa kerrotaan menettääkö vai saako kyseinen kieli puhujia ja mikä menetyksen tai kasvun syynä on. Puhujien saanti ja menetys tapahtuvat asteikolla +/- 1-3. Kuten edellisessä kappaleessa mainittiin, osallistujat voivat myös tehdä omia sinisiä kortteja. Ei haittaa, jos peliin tulee useampi samanlainen kortti (esimerkiksi jos pelissä on jo kortti ”Alueellesi rakennetaan uusi koulu, jossa opiskellaan kieltäsi”, osallistuja voi hyvin keksiä korttiin jotain samankaltaista sen haittaamatta pelin kulkua).

Pelin edetessä ryhmät kiertävät eri pisteillä, ja pelaajat saavat tai menettävät puhujia, kunnes ensimmäinen kieli kuolee. Kun jonkun osallistujan kieli kuolee, hän ei voi enää ottaa sinisiä kortteja, vaan ottaa sen sijaan pisteellä vihreän kortin. Vihreitä kortteja on kahdenlaisia: on kielentutkijakortteja, jotka herättävät kielen jälleen henkiin, ja osallistuja voi jatkaa peliä normaalisti. Toiset vihreät kortit ovat suurten ja dominoivien kielten (kuten englanti) kielikortteja, jonka nostamisen seurauksena oma kieli pysyy kuolleena, ja osallistujan kieli vaihtuu valtakieleksi.

Jos osallistujan kielestä tulee valtakieli, hän saa mahdollisuuden auttaa tai sabotoida muiden osallistujien kieliä. Kun ryhmät kiertävät pisteillä, valtakieli saa halutessaan vaihtaa oman sinisen korttinsa kenen tahansa ryhmäläisensä kanssa. Hän voi näin auttaa tai sabotoida muita kieliä. Jos osallistuja haluaa auttaa toista kieltä, hän voi antaa kielelle sinisen kortin, jonka avulla saa lisää puhujia. Toisaalta hän voi myös sabotoida kieltä antamalla pelaajalle puhujien menetys - kortin. Valtakieli on kuolematon, koska sillä on niin paljon puhujia. Peli loppuu joko siihen, että kaikista kielistä on tullut valtakieliä, tai siihen kun (ennalta määritelty) peliaika loppuu.

Lopuksi voidaan keskustella yhdessä koko ryhmän kanssa siitä, mitä he ovat oppineet ja minkälaisia ajatuksia peli on heissä herättänyt. Minkälaiset asiat vaikuttavat kielen menestymiseen, tai sen tuhoutumiseen. Voidaan myös yhdessä pohtia kielten epätasa-arvoisuutta, ja miten harvinaisten kielten säilyvyyttä voitaisiin edistää. Lisäksi voidaan syventää alustuksen kysymyksiä, tai jos alustuksessa ei tehty jatkokysymyksiä, voidaan jatkokysymyksiä tehdä tässä osiossa.

Kielikortit löytyvät seuraavilta sivuilta ja niiden jälkeen dokumentin lopussa ovat siniset ja vihreät pelikortit.

Kieli: ABUN

Missä: Indonesia, Länsi-Papuan provinssi

Puhujia: 3 000

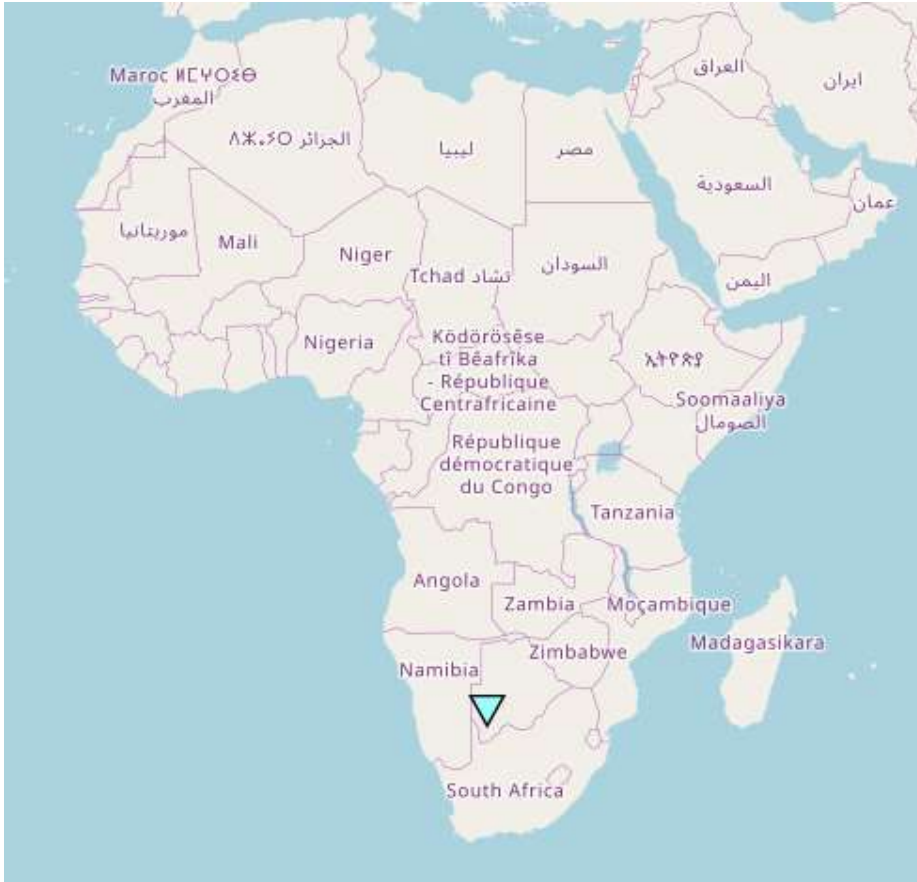
Kuva: wals.info

Fakta: Kielitieteilijät eivät ole vieläkaan varmoja siitä, mihin kieliperheeseen abun kuuluu. Se saattaa jopa olla isolaatti eli kieli, jolla ei ole lainkaan sukulaiskieliä. Kielestä tiedettiin pitkään vain hyvin vähän, sillä abuneilla oli paha tapa syödä alueelleen tulleet kielitieteilijät ja lähetyssaarnaajat.

Kieli: TAA (toiselta nimeltään !Xóö)

Missä: Botswana

Puhujia: 2 500

Kuva: wals.info

Fakta: Khoisan-kieliin kuuluvassa taan kielessä on ehkä enemmän foneemeja (erillisiä äänneitä) kuin missään muussa kielessä: konsonantteja on 87 ja vokaaleja 20, ja lisäksi eri korkeudella lausutuilla äänneillä on eri merkitykset. Konsonanteista osa on erilaisia naksautuksia.

Kieli: LULE

Missä: Argentiina, Chacon provinssi

Puhujia: Ehkä 5 perhettä, ehkä ei enää kukaan

Kuva: wals.info

Fakta: Lule on isolaatti eli kieli, jolla ei ole lainkaan sukulaiskieliä. Kieli on saattanut jo kuolla kokonaan, sillä 1980-luvulla sitä puhuttiin enää vain viidessä perheessä. Lähes kaikki, mitä tiedämme kielestä, on peräisin Antonio Maccionin vuonna 1732 kirjoittamasta lulen kielen sanastosta ja kieliopista.

Kieli: KLINGON

Missä: Maa, Qo'noS-planeetta, erinäiset epämääräiset universumin osat

Puhujia: Muutama sata Maassa, tuntematon määrä muualla maailmankaikkeudessa

Fakta: Klingon on keinotekoinen kieli, jonka Marc Ocrand kehitti alun perin Star Trek -elokuviin. Sille on myöhemmin laadittu sanakirja, kielioppi ja kielikursseja, ja esimerkiksi William Shakespearen näytelmä Hamlet sekä osia Raamatusta on käännetty klingoniksi. Vuonna 2010 sai ensi-iltansa ensimmäinen klingoninkielinen ooppera 'u'.

Kieli: KORNÍ

Missä: Cornwall, Iso-Britannia

Puhujia: 2 900

Kuva: wals.info

Fakta: Korní on kelttiläinen kieli, joka ehti jo kerran kuolla sukupuuttoon: viimeinen sitä äidinkielenään puhunut kuoli vuonna 1777. Kieli on kuitenkin vanhojen tekstien ja lähisukukielten avulla onnistuttu herättämään uudelleen henkiin, ja sitä opetetaan nykyään jo joissakin Cornwallin lastentarhoissa ja kouluissa. Kuollut kieli, joka on palannut – onko se zombikieli?

Kieli: AVATIME

Missä: Ghana

Puhujia: 24 000

Kuva: wals.info

Fakta: Avatime kuuluu nigeriläis-kongolaiseen kieliperheeseen, joka on todennäköisesti suurin kieliperhe koko maailmassa sekä puhujien että kielten määrän perusteella. Avatime ei suinkaan ole perheen suurin kieli, sillä sen puhujia asuu vain seitsemässä kylässä ja kaupungissa. Avatimen kirjakieli kehitettiin vuonna 2010, mutta vain noin 10 prosenttia puhujista osaa lukea omaa äidinkieltään.

Kieli: MURIK

Missä: Papua-Uusi-Guinea

Puhujia: 1 000

Kuva: wals.info

Fakta:

Kieli: YAMI

Missä: Taiwan

Puhujia: 3 800

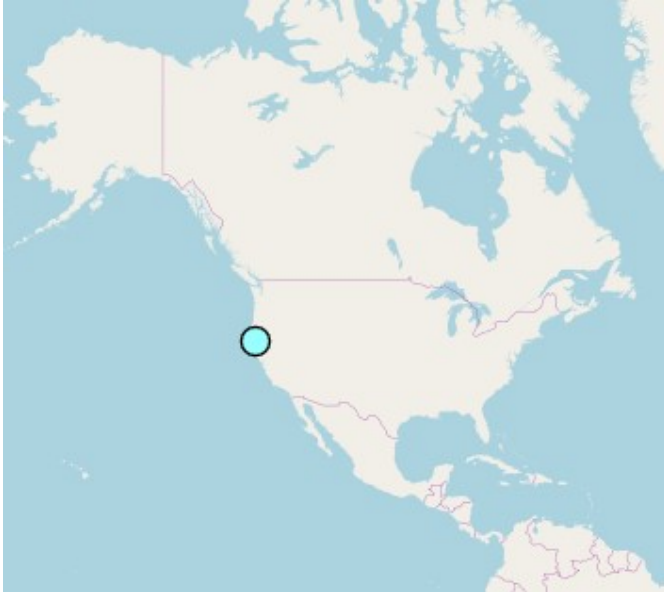
Kuva: wals.info

Fakta: Yami on yksi Taiwanin alkuperäiskielistä. Se kuuluu austronesialaiseen kieliperheeseen, ja sitä puhutaan Orkideasaarella noin 50 kilometrin päässä Taiwanin pääsaaresta. Yamin puhujat käyttävät kielestään nimeä *ciricing no Tao*, mikä tarkoittaa "ihmisen puhetta".

Kieli: HUPA

Missä: Yhdysvallat, Kalifornian Hoopa Valley

Puhujia: 1

Kuva: wals.info

Fakta: Hupa kuuluu samaan kieliperheeseen navajon kielen kanssa. Ennen eurooppalaisten tuloa Amerikkaan sitä puhuttiin melko laajalla alueella, mutta nykyään sen ainoa puhuja on 83-vuotias Verdona Parker. Lisäksi muutama kymmenen ihmistä osaa kieltä jonkin verran, ei kuitenkaan sujuvasti.

Kieli: ITZAJ

Missä: Guatemala

Puhujia: 25

Kuva: wals.info

Fakta: Mayakieliin kuuluva itzaj oli Jukatanin niemimaan pääkieli vuoteen 1697, jolloin espanjalaiset valloittajat saapuivat ja ajoivat aluetta hallinneet itzajit kauemmas. Vuonna 1930 Guatemalan hallitus kielsi itzajin kielen puhumisen kokonaan ja onnistui hävittämään sen lähes kokonaan. Kieltä on alettu tukea ja puhua uudelleen vasta viimeisten parinkymmenen vuoden aikana.

Suuri
käyttöjärjestelmävalmistaja
päättää tehdä ohjelmistoistaan
uuden version sinun kielelläsi
+1

**Kuivuuden vuoksi
asuinalueestasi tulee
asuinkelvoton, ja ihmiset
muuttavat eri puolille maata**

-3

**Valtio alkaa tuottaa päivittäisiä
tv-uutisia sinun kielelläsi
+2**

**Alueen teollisuus robotisoidaan
ja robotit puhuvat vain
englantia**

-1

**Suuri
käyttöjärjestelmävalmistaja
päättää, ettei ohjelmistosta
julkaista enää uutta
päivitysversiota sinun kielelläsi**

-1

**Valtio alkaa tuottaa päivittäisiä
tv-uutisia sinun kielelläsi
+2**

**Kielelläsi ilmestyvä sanomalehti
lakkautetaan**

-2

**Suosittu kansainvälinen
kirjasarja julkaistaan sinun
kielelläsi**

+1

**Emojit ja englanti korvaavat
kieleesi someviestinnässä**

-2

**Kielesi murreilmaisista tulee
sometrendi ja niitä ryhdytään
käyttämään laajalti
+2**

**Kaupungin virastoissa
päätetään, että virallisia
dokumentteja ei enää käännetä
sinun kielellesi**

-3

**Korkeakouluopiskelijat eivät
enää tee opinnäytetöitään sinun
kielelläsi**

-2

**Kielelläsi laulettu kappale
voittaa kansainvälisen
laulukilpailun
+1**

**Yliopisto saa lisärahoitusta ja
aloittaa uuden opintolinjan
kielesi tutkimiseksi
+3**

**Elokuva, jossa puhutaan
kieltäsi, voittaa kansainvälisiä
palkintoja ja nousee hittileffaksi
+1**

**Lääketieteen opiskelijat eivät
lue enää oppikirjoja sinun
kielelläsi**

-2

**Peruskouluissa aloittaa uusia
ryhmiä, joissa opiskellaan sinun
kieltäsi
+3**

Kielesi eri murteet heikkenevät

-3

**Valtio edellyttää
virkamiehiltään kielesi taitoa
+3**

**Useassa koulussa päätetään,
etteivät ne tarjoa enää
mahdollisuutta opiskella
kieltäsi**

-3

**Ihmiset alkavat käyttää kieltäsi
hashtageissa
+1**

**Kielellesi tehdään englanti -
oma kieli -sanakirja
+2**

**Meteoriitti iskee alueellesi ja
aiheuttaa suurta tuhoa**

-2

**Alueesi asukkaita houkutellaan
lähtemään töihin toiseen isoon,
rikkaaseen maahan**

-2

**Hallitus kieltää kielesi
puhumisen**

-3

**Kielesi osaaminen helpottaa
töiden saantia alueellasi**

+3

**Kaikki kielesi sanakirjat
muuttuvat maksullisiksi.**

**Potentiaaliset kielenopiskelijat
eivät halua maksaa, ja jättävät
opiskelun kesken.**

-3

**Kielelläsi tehdään
maailmanlaajuisesti suosiota
saanut TV-sarja, joka innostaa
ihmisiä eri puolilta maailmaa
opiskelemaan kieltäsi.**

+2

**Musiikkiteollisuus tuottaa
hittibiisejä kielelläsi. Monet
innostuvat opiskelemaan
kieltäsi.**

+2

Kielen viimeinen puhuja kuolee.

-3

**Kielelläsi aletaan tehdä radio-
ohjelmia
+1**

**Kieltäsi ei enää arvosteta, joten
sen asema alueesi toisena
virallisena kielenä kumotaan**

-2

**Perheeseen kuuluvat lapset
kieltäytyvät käyttämästä
äidinkieltään, ja päättävät
puhua enemmistöön kuuluvaa
kieltä**

-1

**Alueellesi tulee hirmumyrsky.
Kielesi puhujat evakuoidaan eri
paikkoihin, ja he alkavat puhua
kyseisten alueiden kieliä**

-2

**Alueesi viimeiset asukkaat
muuttavat suurkaupunkiin ja
käyttävät siellä uutta kieltä**

-2

**Alueellesi avataan uusi iso
yritys, joka työllistää paljon
ihmisiä. Alueellesi muuttaa
paljon uusia asukkaita töiden
perässä
+2**

**Kielestäsi tehdään alueesi
virallinen kieli
+3**

**Alueellesi rakennetaan uusi
koulu, jossa opetus tapahtuu
kielelläsi**

+3

**Yliopistoon ei enää hae
tarpeeksi opiskelijoita kielesi
opetuksen ylläpitämiseksi, joten
kielesi opetus lakkautetaan**

-3

Kielentutkija kortti

**Kielentutkija kiinnostuu
kielestäsi ja alkaa tutkia sitä.**

**Sinun kielesi on herätetty
takaisin henkiin, ja voit jatkaa
peleä.**

Englanti kortti

**Kielesi kuoli, ja nyt kieli on
korvattu alueellasi englannilla.
Voit nyt varastaa muilta kieliltä
puhujia, tai auttaa kuolevia
kieliä selviytymään.**

Ranska kortti

**Kielesi kuoli, ja nyt kieli on
korvattu alueellasi ranskalla.
Nyt voit varastaa muilta kieliltä
puhujia, tai auttaa kuolevia
kieliä selviytymään.**

Espanja kortti

**Kielesi kuoli, ja nyt kieli on
korvattu alueellasi espanjalla.
Nyt voit varastaa muilta kieliltä
puhujia, tai auttaa kuolevia
kieliä selviytymään.**

Venäjä kortti

**Kielesi kuoli, ja nyt kieli on
korvattu alueellasi venäjällä.
Voit nyt varastaa muilta kieliltä
puhujia, tai auttaa kuolevia
kieliä selviytymään.**

Kielentutkija kortti

**Kielentutkija kiinnostuu
kielestäsi ja alkaa tutkia sitä.**

**Sinun kielesi on herätetty
takaisin henkiin, ja voit jatkaa
peleä.**

Kielentutkija kortti

**Kielentutkija kiinnostuu
kielestäsi ja alkaa tutkia sitä.**

**Sinun kielesi on herätetty
takaisin henkiin, ja voit jatkaa
peliä.**

Kielentutkija kortti

**Kielentutkija kiinnostuu
kielestäsi ja alkaa tutkia sitä.**

**Sinun kielesi on herätetty
takaisin henkiin, ja voit jatkaa
peleä.**